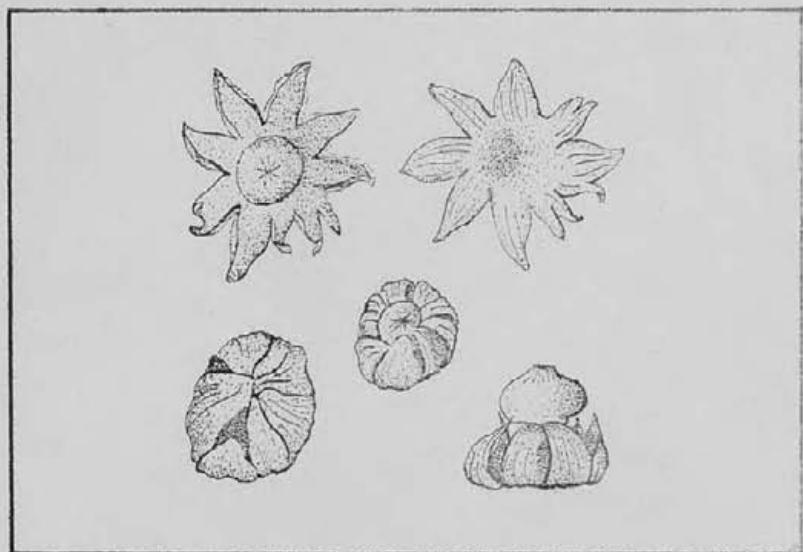

MYKOLOGICKÉ LISTY

35

Informační orgán Čs. vědecké společnosti pro mykologii při ČSAV
PRAHA 1989

Mykofloristika

Zdeněk Kluzák: MYKOLOGIUM K ÚVAZE

Poslední léta se věnují intenzivněji chorologii / nauka o zeměpisném rozšíření organismů/. Při zpracovávání materiálů nejvíce práce a veškerá zbytečná zdržení bylo spojeno s vyhledáváním a upřesňováním lokalit pro potřeby jejich vynešení do map - a často se to vůbec nepodařilo. Údaje na herbariových schedách nebo ve zveřejněných článcích bývají mnohdy zcela nedostačující, i když jsou někdy zbytečně mnohomluvné. Pokud se týká údajů u sběrů badatelů starší generace, nemůžeme se divit. Ale že i současný nálezce dokáže napsat lokalitu "Tábor, okolí" nebo "Táborsko", to dnes opravdu nestačí a údaj "Salmanovice, cesta k blatkovému boru" patří spíše k mykologickému černému humoru.

Při uvádění naleziště musíme vždy vycházet z předpokladu, že materiál dostane do ruky badatel neznalý místních poměrů /popř. i zahraniční mykolog/ a pokud se zabývá mykogeografií, měl by i on lokalitu na mapě rychle a bez problémů nalézt. Tato potřeba vyplývá i z nejnaktuálnějšího úkolu dneška, tj. ochrany a záchrany mykogenofondu, který je záležitostí nejen naší, ale celoevropakou. Nejde-li jen o proklamaci, musíme vbrzku očekávat širokou mezinárodní spolupráci spojenou s výměnou údajů a poznatků, včetně lokalit hub.

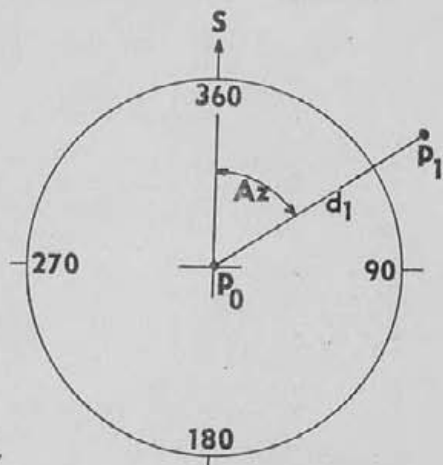
Nejpřesnější a výhodné se poloha lokality vytyčí zeměpisnými souřadnicemi, které umožňují pomocí moderních počítačů a napojených tiskáren zhotovovat přímo příslušné mapy. Jáe ovšem / z vojensko-strategických důvodů/ o skutečnosti utajované. Současný technický pokrok i mezinárodní situace snížily smysl utajení natolik, že není vyloučeno, že dojde k jejich "odtajení". Využití souřadnic k lokalizaci je v budoucnosti i tak problematické, neboť i ve státech, kde souřadnice utajovány nejsou, nenašlo jejich využití v biologických disciplínách obliby.

Jako nejperspektivnější a z celoevropského i našeho ohledu plně postačující je situování lokalit do základních polí středoevropské mapovací sítě / pro vnitrostátní potřeby spíše do kvadrantů sítě/, které používá již řada zahraničních i našich badatelů, a to nejenom v mykologii. Potřebné mapy vydala v r. 1981 Kartografie Praha pro Ústav pro výzkum obratlovců ČSAV. Jisté nebylo obtížné zajistit dotisk pro potřebu mykologů a spolupracovníků z řad praktických houbařů prostřednictvím Čs. vědecké společnosti pro mykologii při ČSAV.

Detailní lokalizace naleziště tímto způsobem je někdy jednoduchá. Např. 6952c: hráz rybníka Bezdrev, 385 m. Další podrobnosti uvedeme až v popisu naleziště - S část, okraj koruny hráze, v trávě pod Q.rob.-6750b: Putim. náves, 360 m v popisu dále např. v trávníku pod Til.-7151b: Klet/1083/, rozhledna, 1080 m, v popisu dále např. pod rozhlednou pod Pic.ab.

K detailní lokalizaci naleziště v otevřeném terénu však

považují za nejvýhodnější použití polárních souřadnic. Podstata určení lokality /bod P_1 / polárními souřadnicemi spočívá v určení orientovaného úhlu Az /zeměpisný azimut/ a vzdálenosti d_1 v km z počátečního bodu P_0 na bod určovaný P_1 . Přitom je zvláště důležitá vhodná volba bodu P_0 . Měly by jimi být především trigonometrické body, zejména pojmenované koty, dále /méně často/ kostely, rozhledny, významné objekty uvedené v základních mapách 1:50000, které jsou /sice někdy obtížné, ale přece jen/ různými cestami zájemcům dostupné. V žádném případě nevolíme za počáteční bod prvky, které se při zhotovování map "odsunují". /Příkl.: 6052a: Sevětín, nádraží, Az 208,1,7 km, 500 m./ jde o lokalitu v lese Sosničky ve Velechvínském polesí/. -6952b: Velký Kameník/575/, Az 69,1,0 km, 500 m./ jde o lokalitu v Purkareckém polesí ve Staré oboře sev. od Hluboké n. Vlt./

Výhodnost použití polárních souřadnic zvláště názorně vynikne při lokalizaci nalezišť ve velkých městských aglomeracích, zejména těch, které se rozkládají ve více sektorech základních polí mapovací sítě. Např. park Háječek v G. Budějovicích najdeme sice na plánu města, ale Lannovo nábřeží již nikoliv. Nepíšeme-li tedy: 7052b: G. Budějovice-náměstí, Az 217,0,4 km, 385 /park Háječek/, 7052b: G. Budějovice-náměstí, Az 309,0,75 km, 380 m /bývalé Lannovo nábřeží/, vystačíme s jediným druhem mapy a nemusíme shánět další mapy a plánky /popř. vést obsírnou korespondenci/ a náš údaj si podrží trvalou platnost.

Za zbytečné považují udávání katastru, rozlišování míst na města, obce a osady, uvádění okresu, prostě všech jednotek administrativního členění, kde totiž nezřídka dochází v relativně krátkých časových obdobích k podstatným změnám, takže se pak mnohé z těchto údajů stávají pojmy spíše matoucími.

Naproti tomu za mimořádně důležité považují udávání nadmořské výšky lokality přímo sberateli. Zpracovatel dat sice dost přesně dohledá tento údaj ve více méně rovinném terénu, ale v terénu silně členitém může dojít k odchylkám třeba i více než stometrovým, a tedy již značně zkreslujícím.

Různé způsoby zápisu kategorie "lokality" jsou dostatečně jasné z uvedených příkladů; přitom jsou maximálně stručné při vyhovující přesnosti. Poznámám jen, že obsahem pojmu "popis naleziště" se v tomto příspěvku nezabývám, je jinou kapitolou.

Navrhl jsem proto, aby tento námět byl zařazen do prog-

ramu jednání nadcházející celostátní mykologické konference v Brně a v navržené či modifikované podobě přijmuti buď jako doporučený s nebo i závazný pokyn pro správce mykologických herbarií i pro všechny mykology. Jeho uplatnění a dodržování v praxi bude pak záviset již jen na důslednosti jak správců herbarií a samotných mykologů, tak i odpovědných a výkonných redaktorů našich odborných časopisů, stejně jako recenzentů.

Zusammenfassung

Ein Vorschlag für das einheitliches Schreiben der wichtigen Angaben zu den Lokalitäten aus den Herbaretiketten wird vorgelegt und auf praktischen Beispielen klarge stellt.

DALŠÍ VZÁCNĚJŠÍ DŘEVNÍ DRUHY HUB NA JIHOZÁPADNÍ MORAVĚ

Oldřich L á z n i č k a

Región jihozápadní Moravy nepatří naštěstí dosud k oblastem neúměrně zasaženým průmyslovými imisemi, jejichž střešové faktory už tak katastrofálně poznamenaly život na rozsáhlých plochách některých horských a podhorských lesů ČSSR. Zato však na tomto území již třetím rokem převládají nevyrovnané klimatické poměry. Kombinací nízkých až naopak tropických teplot s nerovnoměrnými a málo vydatnými dešti v létě i dlouhotrvajícími suchými obdobími s hlubokým vláhovým deficitem v podzimních měsících dochází skoro ve všech lesích v důsledku vysušení humusové vrstvy k prudkému útlumu a absenci terestrických druhů hub.

Za těchto okolností jsou pak vědeckým objektem mykofloristického průzkumu lignikolní druhy, které na hostitelských dřevinách mají ještě nejen dostatek vláhy, ale i ochranu před tepelnými výkyvy, takže i v málo příznivých podmínkách mohou skoro nerušeně fruktifikovat. V následujícím uvádím další zde vzácnější či přehlížené dřevní druhy, většinou dosud neevidované, které jsem sbíral a determinoval, pokud není uvedeno jinak, v průběhu let 1986 - 1988.

Dr. Františku Kotlabovi, CSc., dr. Zdeňku Pouzarovi, CSc. a dr. Mírko Svrčkoví, CSc., děkuji za leskové determinování mnohých exsikatových položek.

Antrodia serialis/Fr./Donk:16.IX.1986 Kravské polešístř. obora, 370 m n.m./9 km SZ od Znojma/, na boční straně odkorněného pařezu *Picea*/det. Kotlaba/

Bulbillomyces ferinosus/Bres./Julich:19.IX.1986 Kravské polešístř. obora, 370 m n.m./9 km SZ od Znojma/, na ležící větvi *Tilia*/det. Pouzar/

Cerocorticium confluens/Fr.:Fr./Julich et Stalpers:18.IX.1986 Třebíč. Za noulou, 436 m n.m./SV okraj města/, na kůře pařezu *Quercus* ?/det. Pouzar/

Cytidia selicina/Fr./Burt.:18.XI.1986 Třebíč-Palečkův mlýn, 420 m n.m./vých. okraj města/, na ležících větvích *Saxilix*

Ganoderma lucidum/Fr./P.Kerst.:18.IX.1986 a 15.X.1988 Hrotovice-Vel. les, 425 m n.m./16 km JV od Třebíče/, ve smíšeném lese na pařezu *Quercus* sp.

Hypoderma mutatum/Peck./Donk:24.VIII.1986 Lipník-Ne skalním, 555 m n.m./12 km JV od Třebíče/, na kůře opadlé větve *Tilia*/det. Pouzar/

- Hypholoma marginatum/Pers.:Fr./Schroeter:9.a 23.IX.1986
Žákova hora-Stříbrná studánka,780 m n.m.,na ležícím kmeni
Picea
- Hypoxylon multiforme/Fr./Fr.:31.VIII.1987 Častotice,425
m n.m./16 km SV od Třebíče/,na kůře větvi ležícího kmene
Betula/det.Pouzar/
- Lentinellus cochleatus/Pers.:Pers./Karst.:25.IX.1988 Žá-
kova hora,810 m n.m.,při bázi suchého stojícího kmene Fagus;
21.X.1998 na ležícím pařezu listnatého stromu ?
- Meruliopsis corium/Fr./Gins.:13.XI.1986 Třebíč-Palečkův
mlýn,420 m n.m.,/vých.okraj města/,na ležících větvích Salix
- Mollisia melaleuca/Fr./Sacc.:19.IX.1986 Kravské polesí-
str. obora,370 m n.m./9 km SZ od Znojma/,na kůře ležící vět-
ve Tilia/det.Svrček/
- Neobulgaria pura/Fr./Petrek:25.IX.1987 Žákova hora,310
m n.m.,na velmi trouchnivém kmeni Fagus
- Oligoporus ptychogaster/F.Ludwig/R.et O.Falck:13.IX.1986
Radonín-Cerné lesy,653 m n.m.,/14 km SZ od Třebíče/,ve smr-
kovém lese na pařezu Picea
- Osteina obducta/Berk./Donk:6.IX.1986 Košíkovský les,538
m n.m.,/2 km již.od Velké Bíteše/,ve smíš,lese na pařezu
Larix
- Peniophora nuda/Fr./Bres.:24.VIII.1986 Lipník-Na skal-
ním,555 m n.m./12 km JV od Třebíče/,na ležící větvi Tilia
/det.Pouzar/
- Peniophora rufomarginata/Pers./Litsch.in Keissler: 24.
VIII.1986 Lipník-Na skalním,555 m n.m.,/12 km JV od Třebí-
če/,na opadlé větvi Tilia/det.Svrček/
- Phellinus conchatus/Fr./Quél.:2.V.1986 Mohelno-hadcová
skalka při mlýnské cestě,300 m n.m.,na živém i padlém kme-
ni Prunus mahaleb
- Phellinus contiguus/Fr./Pat.:16.IX.1986 Plaveč-les Ru-
sa, 346 m n.m./6 km SV pd Znojma/,na ležící trouchnivé vět-
vi Quercus/det.Kotlaba/; 9.VIII.1987 Náměšť n.Osl.-obora,
400 m n.m.,na opadlé trouchnivé větvi Quercus
- Phellinus punctatus/Fr./Pil.:4.X.1987 Náměšť n.Osl.-
obora, 400 m n.m.,na pařezu Carpinus
- Phlebiopsis gigantea/Fr./Jülich:18.XI.1986 Třebíč-Za-
horou,456 m n.m./SV okraj města/ v lesním porostu na kůře
pařezu Pinus/det.Pouzar/
- Phyllostopsis nidulans/Pers.:Fr./Sing.:25.XI.1986 Heral-
tice-Kopce, 667 m n.m.,/15 km záp od Třebíče/,na boku
trouchnivějšího pařezu Picea
- Physiporus sanguinolentus/Alb.et Schw.:Fr./Pil.:
23.IX.1986 Padrtiny,616 m n.m.14 km sev.od Zdáru n.S./,na
boční straně odkorněného pařezu Picea/det.Kotlaba/
- Polyporus melanopus/Pers./Fr.:9.VIII.1987 Náměšť n.Osl.
-obora,400 m n.m.,v detritu řídkého dubového lesa
- Porpomyces mucidus/Pers.:Fr./Jülich:5.X.1986 Svatoslav
-Posekaný les,640 m n.m./13 km sev.od Třebíče/,na boku od-
korněného a velmi trouchnivého pařezu Fagus 7/det.Kotlaba
et Pouzar/
- Rutstroemia macrospora/Peck./Kanouse:5.VIII.1987 Žáko-
va hora,810 m n.m.,na velmi trouchnivém a rozpadávajícím
se kmeni Fagus/det.Svrček/
- Schizopora carneo-lutea/Rodw.et Clérl./Kotl.et Pouz.:
16.IX.1986 Plaveč-les Ruda,346 m n.m./6km SV od Znojma/;

na boční straně vyvráceného kmene *Quercus*; 18.IX.1986
Hrotovice-Velký les, 425 m n.m./16 km JV od Třebíče/, na boční
straně ležícího kmene *Quercus* /det.Kotlaba/; 9.VIII.1987 Ná-
měšt n.Osl.-obora, 400 m n.m., na kůře opadlé silné větve
Carpinus

Scytinostroma hemidichophyticum Pouz.; 18.XI.1986 Třebíč-
Palcůvkův mlýn, 420 m n.m./ vých.okraj města/, u řeky na
pařezu *Alnus*/det.Pouzar/

Skeletocutis amorpha/Fr.:Fr./Kotl.et Pouz.; 15.VIII.1986
a 9.IX.1988 Padrtiny, 616 m n.m./14 km sev.od Zdáru n.S., na
kůře opadlé větve ležícího kmene *Picea*

Steccherinum fimbriatum/Pers.:Fr./J.Erikss.; 16.IX.1986
Krevské polesí-str.obora, 370 m n.m./9 km SZ od Znojma/, na
kůře opadlé větve *Quercus*/det.Kotlaba/

Steccherinum odoratum Pil.; 11.XI.1986 Náměšt n.Osl.-
obora, 400 m n.m., na boku ležícího kmene *Aesculus*, překrývají-
cí zčernalou plodnicí *Datronia mollis*/det.Kotlaba et Pouzar/
Vuillenia comedens/Nees.:Fr./Maire; 19.XI.1986 Náměšt
n.Osl.-obora, 400 m n.m., na opadlé bezkoré větvi *Quercus*
/det.Kotlaba/

Xylobolus frustulatus/Pers.:Fr./Boidin; 9.VIII.1987 Ná-
měšt n.Osl.-obora, 400 m n.m., na odkorněné mokré větvi *Quer-*
cus / det.Kotlaba/.

Oldrich Láznička: Weitere selten vorkommende Arten
von Holzpilzen in Südwesmäähren

Angeführt sind eigene Funde von Holzpilzarten im Laufe
der Jahre 1986-1988, die ein lohnendes Objekt mykofloristischer
Untersuchung waren, besonders in der langen trockenen Herbst-
periode, die sich jährlich wiederholt und die das fast voll-
ständige Verschwinden von terrestrischen Pilzen zur Folge
hat. Diese Arten treten im Südwesmäähren seltener auf oder
sie bleiben unbeachtet und am meisten sind nicht evidiert.

Zajímavé druhy naší mykoflóry

VZÁCNĚJŠÍE PENIAZOVKY ZO SEKCIE VESTIPEDES

Ladislav H a g e r a

V sekcii *Vestipedes*, charakterizovanej vložkatým až
vláknitým hlúbikom, sú len dva hojne rozšírené a široko
známe druhy peniazoviek - *Collybia confluens* a *C. peronata*.
Podľa autorových početných nálezov prvá z nich v karpatskej
oblasti rastie od júla do októbra, najmä v bučiniach a
smrečiniach, najčastejšie na vápencovom podklade / rovnakým
výsledkom r.1981 gospel v NSR G.Krieglsteiner/, druhá od
konca júna do októbra pod bukmi, neziadka i pod dubmi, smrek-
mi atd./detto uvádza Krieglsteiner r.1984 pre NSR/.

Ostatných osem zástupcov tejto sekcie patrí medzi zriedkavejšie a menej známe druhy. Štyri z nich - *C. alkalivirens*, *C. hariolorum*, *C. impudica* a *C. ingrata* - sa mi podarilo zaznamenať aj v západných Karpatoch. Ďalšie štyri - *C. benoistii*, *C. porrea*, *C. putilla* a *C. tergina* - som dosiaľ nenašiel/ ojedinelé nálezy *C. putilla* z Čiech zaznamenali r. 1951 Charvát a Pilát/. Ani v susednej NSR a NDR napriek rozsiahlemu mykofloristickému výskumu sa nepodarilo nájsť všetky druhy uvedenej sekcie. Preto má význam každé nové správe o nálezoch vzácných - ších *Vestipedes*. V záujme ich lepšieho poznania prinášam základné údaje a poznámky o svojich štyroch spomenutých zberoch, ako aj o blízkej *Gollybia hybrida*.

1. *Gollybia alkalivirens* Sing., syn.: *C. obscura*/Favre/Mos. Slovakia, Q 7470, montes Malé Karpaty: ad marginem quercetum in colle "Molpír", 0,7 km situ septent.-occid. a pago Smolenice/distr. Trnava/, 400 m s.m., caespitosa, 4. IX. 1985, leg. et det. auctor.

Zavlnka je pokožka klobúka i hlúbika tmavá, hnedopurpurová až čiernopurpurová, zasucha škvrnito bledne na mäsovohnedý až hrdzavý odtien. Aj na lupenoch sa striedajú odtiene hnedej farby, takže obschnuté plodnice pripomínajú *C. peronata*. Cheilocystidy má úzkokýjačkovité až vretenovité, nevetvené, niekedy s kratšími výrastkami, spory na tomto náleze 7,1 - 7,9 x 3,4 - 4,5 μ m, hýfy v pokožke klobúka spletené, vetvené, nie však koralovité, čo zdôrazňuje aj Helling/Cléménçon 1981 mýlna uvádza koralovité vetvenie hýf/, inkrustované. Účinkom KOH dužina klobúka žltkastoolivová, potom vodnatožltne, suchšia pokožka klobúka rýchlo olivová, potom olivovo-hnedne /podľa Hellinga vo všetkých častiach zelenie/, účinkom HNO₃ dužina lilavá, potom krásne ružovofialová/ táto nezvyčajná a nápadná reakcia inde nie je zaznamenaná/.

2. *Gollybia hariolorum* /Bull.:Fr./ Quél.

Slovakia, Q 7569, montes Malé Karpaty: in strato foliorum /*Carpinus betulus*, *Aesculus hippocastanum*/, ad pedem collis "Bučková", 3,2 km situ orient.-septent.-orient. a pago Kuchyně/distr. Bratislava-vidiek/, 340 m s.m., gregaria, 30. V. 1987, leg. et det. auctor.

Farba klobúka sa mení najmä v závislosti od stupňa vlhkosti, podobne ako pri *C. alkalivirens*; pri citovanom zbere bol okraj krémovohnedastý, temeno hrdzavé až hnedočervené. Druh je dost ľahko poznateľný podľa hustých štetín na hlúbiku /naspodu dlhé až 5 mm, na vrchole namerané iba 0,5 mm/. Vyznačuje sa aj nápadne mäkkými belavokrémovými lupenmi a zvláštnym nepríjemným pachom /hnijúca kapusta + porfumovitý komponent/.

3. *Gollybia impudica*/Fr./ Sing.

Slovakia, Q 6984, montes Nízke Tatry: sub Piceis in colle "Kameničná", 1,4 km situ occid.-merid.-occid. ab oppidulo Liptovský Hrádok/distr. Lipt. Mikuláš/, 670 m s.m., gregaria vel caespitosa, 23. VIII. 1986, leg. et det. auctor.

Tento drobný druh sa vyznačuje nepríjemným pachom/ako hnijúca kapusta/. Je známy z nemnohých lokalít v ČSSR. U nás aj v iných európskych krajinách sa pokladá za zriedkavý.

4. *Gollybia ingrata* /Schum:Fr./ Quél.

Slovakia, Q 6593, montes Nízke Beskydy: in silva mixta graminosa/*Carpinus*, *Betula*, *Juniperus*/, 1,5 km situ septent.-

occid. a pago Stebnicka Huta/distr. Bardejov/, 500 m s.m., gregaria vel subcespitosá, 3.VII.1985, leg. et det. auctor.

Ani v modernej eurupskej literatúre nejstuuje dôkladnejší opis tohto druhu. Chýbajú aj správy o jeho nových nálezoch. Vychádza sa z charakteristík, ktoré publikoval r. 1915 Ricken a r. 1928 Bresadola. Podľa nich sa *C. ingrata* líši od veľmi blízkej *C. confluens* najmä neprítomnosťou cheilocystíd a purpurovohnedým sfarbením hlúbika. Citovaný nález mal klobúk široký do 58 mm, zavlhu až gaštanovohnedý, hlúbik až 110 x 6 mm, hore krémový až bledohnedastý, poníže hnedý až purpurovohnedý, hore štetinovitovločkatý, poníže takmer holý; spory a cheilocystidy sa tvarom i veľkosťou prekrývali s tým, čo Halling uvádza pre *C. confluens*. De facto aj makroskopické znaky sa kryjú s niektorými formami veľmi plastického druhu *C. confluens*. Zásadným diferencijným znakom by mohla byť iba absencia cheilocystíd pri *C. ingrata*. Tento znak však podľa dostupných literárnych údajov v posledných 60 rokoch nepotvrdil nijaký bádateľ. Možno sa domnievať, že Ricken nedostatočne prezrel hyménium. Na nešom náleze takisto nebolo ľahké odlišiť nepočítané cheilocystidy od podobných bazidiol; predsa však na ostrí lupenov bolo niekoľko cystíd nepravidelného tvaru s menšími bočnými výrostkami. Podľa nášho názoru je pochybné vyčlenovať *C. ingrata* ako samostatný druh. Aby sa tento problém vyjasnil, treba pozorne skúmať hyménium gaštanových či purpurovohnedých plodníc z okruhu *C. confluens*.

V susedstve týchto 4 druhov - alebo dokonca medzi nimi - treba uviesť ešte jednu peniazovku, spravidla zaradovanú do sekcie *Levipedes*/hladkohľúbikové druhy/. Je to

5. *Collybia hybrida* / Kühn. et Romagn. / Svrček et Kubička Slovakia, Q 7277, convexum Hornonitrianske kotliny: in foliis putr. quercinis, partim ad terram nudam, in silva "Srdce" dicta, 1,6 km situ septent. ab oppido Nováky/distr. Prievidza/, 320 m s.m., gregaria, 2.VIII.1986, leg. et det. auctor.

Sekčné zaradenie tohto drobného druhu nie je jednoznačné. Hlúbik totiž má trvale holý len v strednej časti a nad plstnatou základnou tretinu pokrývajú belavé vločky. Navyše spodná časť hlúbika často býva ryhovaná, takže druh spája charakteristické znaky troch sekcií - *Levipedes*/hladkost hlúbika/, *Vestipedes*/vločkatosť hlúbika/ a *Stripipedes*/ryhy na hlúbiku/. Moseř ju zaraduje medzi *Levipedes*. Okrem toho je tu i hybridnosť, ktorá Kühnera a Romagnesio inšpirovala k druhovému pomenovaniu huby: klobúk má baretovitý ako mladé *Collybia dryophila*, lupene však hrdzavé ako *Collybia peronata*. Nápadnými znakmi tohto zriedkavého druhu sú aj neinkrustované hýfy v pokožke klobúka, často meniace šírku /medzi septami striedavo nafukované a zužované/, ďalej neprítomnosť cheilocystíd a príjemná parfumovitá vôňa dužiny. V literatúre sa pre ňu uvádza veľkosť spor 7-8,5 x 3,5-4,5 μ m /Clémenceon/, na citovanom nálezoch však boli zaznamenané podstatne menšie spory - 3,9-5,9 x 2,2-3,5 μ m.

Medzi peniazovky ju z rodu *Marasmius* preradili M. Svrček a J. Kubička na základe štúdií domácich zberov zo Zoofínskeho pralesa/na hnijúcom listí a šiškách bukov/ a z poľesia Barbara na Trébonsku/na hnijúcom dubovom listí/.

L i t e r a t u r a

Clémenceon H./1984/: Kompendium der Blätterpilze I. *Collybia*. - Z. Mykol. 47:5-25. - Halling R.E./1983/: The genus *Collybia*

/Agaricales/ in the northeastern United States and adjacent Canada. Braunschweig. - Charvát I./1951/: Spíčka masová - Marasmius putillus Fr. Ces. Mykol. 5:19-22. - Kreisel H. et al./1987/: Pilzflora der DDR, Jena. - Krieglsteiner G.J./1984/: Verbreitung und Oekologie 250 ausgewählter Blätterpilze in der BRD. Beih. Z. Mykol. 5:69-302. - Krieglsteiner G.J./1985/: Über neue, seltene, kritische Makromyzeten in der BRD. Z. Mykol. 51: 85-130. - Svrček M. et Kubička J./1964/: Houby Žofínského pražského v Novohradských horách. Ces. Mykol. 18:157-179.

Ladislav H a s a r a: Seltene Rüblinge aus der Sektion Vestipedes

Es werden 5 seltene Rüblinge/Collybia alkalivirens, Collybia hariolorum, Collybia hybrida, Collybia impudica und Collybia ingrata/ aus dem westkarpatischen Gebiet der Slowakei gebracht und diskutiert. Nach der Meinung des Autors stellt C. ingrata höchstwahrscheinlich keine selbständige Art dar. Seit Bresadola's Beschreibung im 1928 wurde dieser "Art mit fehlenden Cheilozystiden" nicht neu näher beschrieben. Alle Funde, die von der nahestehenden C. confluens durch die purpurbraune Färbung des Stieles abweichen, haben wenigstens unzählreiche Zystiden, die der Lamellenschneide sichtbar sind. C. hybrida wird von M. Moser in die Sektion Lavipedes gestellt, obwohl an der Stielspitze wenigstens bei jungen Fruchtkörpern deutliche Flecken merkbar sind. Zusammen mit der oft vorkommenden Streifung des Stieles oberhalb der Basis bildet C. hybrida einen Übergangstyp zu den weiteren zwei Sektionen der Gattung Collybia/Vestipedes und Stripedes/.

SLIZIVKA OHŇOMILNÁ - HEBELOMA PYROPHILUM MORENO ET MOSER -
NOVÝ DRUH NAŠÍ MYKOFLÓRY

Vladimír A n t o n í n

V průběhu exkurze v rámci pracovního setkání čs. mykologů v Liptovském Hrádku byla na lokalitě pod Važeckými lukami na spáleništi sbírána slizivka, která na první pohled připomínala slizivku spáleništní /Hebeloma anthracophilum Mre./ . Mikroznaky však prozradily, že se jedná o slizivku ohňomilnou /Hebeloma pyrophilum Moreno et Moser/, druh z území naší republiky dosud nepublikovaný.

Popis podle 8 nalezonych plodnic:

K l o b o u k 16-25 mm v průměru, široce kuželovitý až konvexní, někdy s nízkým a tupým hrbolkem, hygrofánní, za vlhka slizký, na okraji jemně pístnatý; na středě hnědý, k okraji vybledávající až do bělavá. L u p e n y dosti řídké, zoubkem připojené, na ostří světlejší a pyřité. T ř e n 25-30 x 2-3,5 mm, válcovitý, na vrcholu a na bázi mírně rozšířený, často lehce zakřivený, oříněný, na vrcholu jemně šupinkatý, podélně jemně vláknitý; bělavý až světle nahnědlý.

V ý t r u s y elipsoidně mandlovité, na bázi zaoblené, na distálním konci nejsou zúžené, jemně bradavčité, 9-11 x 5,2-6/-8/ μm. B a s i d i e tetrasporické, kyjovité, 25-32 x 6-9 μm. C h e i l o c y s t i d y lehce lahovitě až vál-

covitě, na vrcholu zaoblené, někdy s bazální přezkou, 46-54 x 7-11 μm . K a u l o c y s t i d y válcovité, 54-68 x 5-7,5 μm .

L o k a l i t a: Vysoké Tatry: Vežec prope Liptovský Hrádok, v údolí potoka "Solisková voda" severně od obce, na spáleništi pod borovicí; 14.IX.1988 leg.et det.V.Antonín, BRNM.

Slizivka ohnominá byla popsána teprve před několika lety/Moreno et Moser 1984/. Při jejím popisu došlo z nomenklatorického hlediska k paradoxní situaci, Romagnesi/1984/ popsal ze spáleniště druh *Hebeloma flammuloides*, který se ukázal být identický s výše uvedeným Morenovým a Moserovým druhem. Romagnesi publikoval svůj popis v časopise *Sydowia*, Beiheft 36 s vročením 1983, který však vyšel až v polovině května 1984. Druhý druh byl publikován v *Bol.Soc.Micol.Castellana*, který vyšel také v květnu 1984. Moreno/1985/ složitými vývody za pomoci různých evropských ústavních knihoven dokázal, že časopis *Bol.Soc.Micol.Castellana* vyšel dříve než *Beiheft Sydowia* a tak má jméno *H.pyrophilum* priority před *H.flammuloides*.

Doposud byly z Evropy popsány 3 anthrakofilní druhy slizivek: *Hebeloma anthracophilum* R.Maire 1908, *H.funariophilum* Moser 1970 a *H.pyrophilum* Moreno et Moser 1984. Rozdíly mezi nimi jsou převážně mikroskopické a jsou shrnuty v následujícím klíči /podle Morena a Mosera, upraveno a doplněno/:

1. Výtrusy téměř hladké, elipsoidní až mandlovité, nezúžené na distálním konci, 9-11 x 5-6/-8/ μm . Cheilocystidy válcovité až slabě lahvovité, 30-60 x 7-11 μm . Klobouk 15-30 mm v průměru, hygrofánní, třen *Hebeloma pyrophilum*

1^X Výtrusy bradavčité, zúžené na distálním konci 2

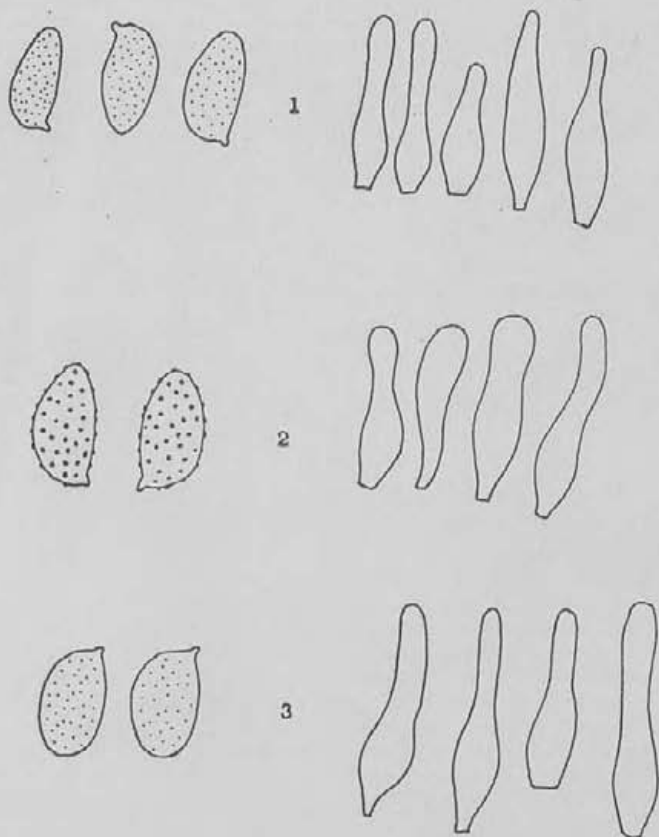
2. Výtrusy mandlovité, hrubě bradavčité, 10-12 x 5,5-6,5 μm . Cheilocystidy válcovité, kyjovité, vzácně lahvovité, 30-40 x 4-8/-10/ μm . Třen maximálně tak dlouhý jako je průměr klobouku, který není hygrofánní a měří 50-100 mm v prům. *Hebeloma anthracophilum*

2^X Výtrusy mandlovité, lehce bradavčité, 9-11 x 4,4 -5,3 μm . Cheilocystidy převážně lahvovité, 25-30 x 4-8 μm . Třen 2-3 krát tak dlouhý jako je klobouk široký, průměr klobouku 8-40 mm, hygrofánní. *Hebeloma funariophilum*

Celkové rozšíření výše uvedených druhů u nás není známo. Proto byly revidovány jejich položky z našich nejdůležitějších herbářů/BRA, BRNM, BRNU, PRC, PRM/ s následujícími výsledky:

Hebeloma anthracophilum:

Pustá Seč u Děčína, spáleniště, 5.X.1972 leg.et det.R.Podlahová, PRM 725168. - Revnice, v údolí "Moklického potoka", na spáleništi v lese/ dub, buk, borovice/, 1.XI.1953 leg. M. Svrček et J.Svrčková, det.M.Svrček, PRM 175888 / viz poznámka/. - Lužnice, u rybníka "Rožmberk", spáleniště, 27.VIII.1966 leg.et det.J.Kubička, PRM 625204. - Lužnice, ohniště u Smitky, okraj rybníka "Rožmberk", 3.IX.1964 leg.et det.J.Kubička, PRM 603721. - Kuřim, travnaté místo pod borovicí v lese "Bělč", 28.VIII.1949 leg.et det.F.Šmarda, BRNM 302687. - Budíkov, distr.Humpolec, spáleniště u lesa "Čoukova", 21.XI.1970 leg.A.Čábera, BRNM 312790 / viz poznámka/.

Výtrusy a cheilocystidy antrakofilních druhů slizivek: 1/Hebeloma funariophilum, 2/ H.anthracoophilum /obě podle Mosera 1970/, 3/ H.pyrophilum /podle slovenského sběru/.-Měřítko:výtrusy-1 cm= 5 μ m; cheilocystidy-1 cm = 10 μ m.Kreslil Vl.Antonín.

Hebeloma funariophilum: Ostrava, halda "Lučina", v mechovém společenstvu Funarion hygrometricae, pod topolem a ošší, 9.X. 1968 leg. J. Veselský, det. M. Moser /28.XI.1971/, BRA. - Ostrava, halda "Hrabůvka", 12.X.1968; halda "Lučina", 8.XI.1967 leg. et det. J. Veselský /ut H.anthracoophilum ss. Švrček 1954, BRA.

Hebeloma pyrophilum nebyla v žádném z herbářů nalezena.

Ovšem výsledky této revize ukazují na skutečnost, že druhů rostoucích na spáleništích je určitě více než tři. Nemusí to ovšem být vždy nové taxony, ale také již známé druhy, u nichž nebyl růst na spáleništích doposud pozorován. Důležitou roli zde jistě hraje mykorrhizní vztah s okolními dřevinami. V každém případě zasluhuje tato skupina další pozornost.

Poznámka: Velmi zajímavým taxonem je *H. anthracophilum* ss. Svrček/1954/, jejíž sběr je uložen v PRM/č. 175888/. Liší se kloboukem vždy bez hrbolku, řidšími lupeny, kratšími a užšími basidii a většími výtrusy, měřícími/11,5-/12-13/-17/ x 6-7/-8,5/ um. Stejně tak větší výtrusy /12-15,5 x 6-8 um/ nacházíme u sběrů z Humpolecka /BRNM 312790/, který se však od Svrčkova taxonu liší makroskopicky.

P o d ě k o v á n í

Můj dík patří kurátorům všech výše uvedených herbářů za zapůjčení herbářových položek.

L i t e r a t u r a

Bruchet G./1970/: Contribution a l'étude du genre *Hebeloma* /Fr./Kummer; partie spéciale.-Bull.Soc.Linn., Lyon, 39/suppl. ad No.6/:1-132. - Moreno G./1985/: *Hebeloma flammuloides* Romagn. and *H. pyrophilum* Moreno et Moser.-Doc.Mycol., Lille, 15/59/:34. - Moreno G. et Moser M./1964/: *Hebeloma pyrophilum* sp.nov./Cortinariaceae, Agaricales/.-Bol.Soc.Micol.Castellana, 8:79-82. - Moser M./1970/: Beiträge zur Kenntnis der Gattung *Hebeloma*.-Zeitschr.Filz., Lehre, 36:61-75. - Quadraccia L./1984/: Combinaisons et taxons nouveaux.-Doc.Mycol., Lille, 14/56/:27-32. - Svrček M./1954/: *Hebeloma anthracophilum* R.Maire-slivka spáleništní v Čechách.-Čes.Mykol., Praha, 8:10-13.

S u m m a r y

The first collection of *Hebeloma pyrophilum* Moreno et Moser in Czechoslovakia with a description of fresh carpophores is published. All specimens from Czechoslovak herbaria of anthracophilous species of *Hebeloma* were revised. In the author's opinion, more than the 3 known species /*H. anthracophilum*, *H. funariophilum*, *H. pyrophilum*/ could be found on burnt ground, which may represent not only new taxa. However, this may be complicated by the occurrence of non anthracophilous species, in which is more important their mycorrhizal connection than burnt ground.

ENTOLOMA POLITUM F. PERNITROSUM / P.D.ORTON/ NOORDEL. V KRKONOŠÍCH

Jiří H á k

Při mykologickém výzkumu východní části Krkonoš jsem společně s R. Fellnerem našel v SPR Pramery Úpy ve spodní části Obřího dolu dne 31.VIII.1983 zajímavý druh závojenky. Plodnice rostly ve velkém množství v bahnitě půdě, zčásti i na tlajícím dřevu vrby, pod smrkem ztepilým *Picea excelsa* Lamk./

Link. a vrbou popelavou *Salix cinerea* L. Druh zůstal určen až do počátku roku 1989, do doby, kdy se mi dostala do ruky "Flora agaricina Neerlandica" s Noordeloosovou mono-

grafii rodu *Entoloma* z r.1988.

Autor monografie zde rozlišuje druh *Entoloma politum* /Pers.:Fr./Donk na dvě formy, a to: 1.f.*politum* s kloboukem tmavě hnědým, bez vůně, nebo s vůní slabě nitrozní, a 2.f.*pernitrosus* s kloboukem světle hnědým či žlutohnědým nebo bělavým a s vůní zřetelně nitrozní. Noordeloos udává růst pod olší, vrbou a jasanem, Orton uvádí výskyt na bahnitých půdách. Popis sbíraných plodnic:

Entoloma politum f. *pernitrosus* /P.D.Orton/Noordel./syn. *Leptonia pernitrosa* P.D.Orton, Trans.Br.Mycol.Soc., 1960.-*Rhodophyllus nitriolens* Kühner, Bull.Soc.Mycol.Fr., 1977/.

Klobouk 1-3,5 cm široký, mírně sklenutý, potom rozložený, s okrajem zahnutým dolů a na středu pupkovitě prohloubený. U starších plodnic je okraj klobouku často zřetelně zvlněný. Je hygrofánní, za vlhka světle hnědý a výrazně průsvitně žlhaný až k prohloubenému tmavšího středu, oschlý je špinavě bělavý.

Lupeňy jsou bělavé, potom růžové, 3-4,5 mm vysoké, široce přirostlé a malým zoubkem sbíhavé, na ostří rovné a stejnobaré.

Třeň světle hnědý, 3-5 cm dlouhý a 1,5 - 3 mm tlustý, poměrně tuhý a pružný, na bázi většinou mírně ztlustělý na max.5 mm a zde bělavě plstnatý.

Dužnina světle hnědavá, nevýrazné chuti, někdy se slabou příchutí po ředkvi, s velmi silným nitrozním pachem.

Výtřusy oválné, šestihranné, 6-7/7,5/x 8,5-9/10,5/µm.

Byl pořízen barevný diapozitiv sběru. Exsikát je uložen v soukromém herbáři J.Háka ve Svobodě n.Úpou jako HP-12/83.

Entoloma politum f. *pernitrosus* /Orton/ Noordel. - Podle nalezených plodnic kreslil Jiří Háka.

Protože *Entoloma politum* f. *pernitrosus* /Orton/ Noordel. nebyla doposud v naší a ani ve většině zahraniční mykologické literatury popsána a vyobrazena, dá se předpokládat, že je buď vzácná nebo přehlížená, či uložená v herbářích jako neurčená. Věřím proto, že můj popis a upozornění na existenci

této závojenky napomôže k jejím poznání a uspíš její další nálezy.

L i t e r a t u r a

Orton P.D./1960/: Trans.Br.Mycol.Soc.,43:297. - Noordeloos M.E./1988/: Flora Agar.Neerlandica,vol.I:Entolomataceae.

Jiří H á k : Entoloma politum f.pernitrosum /P.D.Orton/Nor-dei. im Riesengebirge/Tschéchoslowakei/

Der Autor berichtet über einen Fund von E.politum f.pernitrosum und gibt eine Beschreibung und Abbildung der gesammelten Fruchtkörper. Der Pilz kam in Mengen an sumpfigen Boden und an vermodertem Holz der Salix cinerea und Picea excelsa vor.Da diese Art in der Literatur nur selten angegeben und abgebildet ist, behauptet der Autor,dass sie entweder selten ist oder verkannt wird.

LYCOPERDON FLOCCOSUM V PODUNAJSKEJ ROVINE

Ladislav H a g a r a

V rode Lycoperdon sa v Európe vyskytujú len 2 druhy pokryté velom-L.mammiforme Pers./prašnica závojevá/ a L.floccosum Lloyd /prašnica vločkatá/. Kým druhý taxon je v Európe takmer neznámy,L.mammiforme poznáme aj z viacerých domácich lokalít,najmä z Ciech.Relatívne malý počet slovenských nálezísk tohto druhu môžeme rozšíriť o obec Nitra v okr.Prievidza/trávnatý okraj bučiny v masíve Drienového vrchu, 480 m n.m.,dolomitový podklad,zbieral autor 10.IX.1988/.

Veľmi príjemným prekvapením bol nález Lycoperdon floccosum v Podunajskej rovine /Marcelová,okr.Komárno, Q 8275, trávnatá agétina,piesčité spraš,110 m n.m.,zbieral autor 14.VIII.1985/. Tento druh je hojnnejšie rozšírený v miernom pásme Severnej Ameriky.V Európe sa podľa W.Jülich / 1984/ našiel iba v Československu a vo Fínsku. Na rozdiel od L.mammiforme je jeho velum slabšie vyvinuté a nerozpukáva sa na izolované chrestovité útvary,ale súvisle pokrýva povrch celej plodnice s výnimkou spodnej časti bázy. Z obalu prečnieva veľa jemných a mäkkých plstnatých vločiek,ktoré sú zmladi krémovo-belavé a v dospelosti hnedasté / veľmi bledý čistohnedý,nie žltohnedý odtien,aký v dospelosti príberá L.mammiforme/.

Najmenšia z 3 sbieraných plodníc bola širokodiskovito sploštená a dosahovala výšku 25 mm, šírku 29 mm ;najväčšia merala 40x 42 mm a mala širokohruškovitý tvar.

Prašnicu vločkatú mikroskopicky charakterizujú okrúhle až okrúhlasté spory s priemerom 3,7 - 4,6 µm /Jülich uvádza 3,8 - 5,2 µm/,dost riadko pokryté drobnými bradavičkami,ktoré sú dobre viditeľné len na obvode; časté sú otvorené spory/ táto deštrukcia vzniká po ulomení výtrusnej stopky/. Hýfy kapilícia sú neseptované,hrubostenné,miestami s nevysokými výdutinami či hrbolmi,široké len 1,5 - 6 µm / podľa Jülich 4,2 - 8 µm/.Osobitne upozornujeme na prítomnosť aj veľmi úzkých hýf a na hrbolovité výdutiny v ich priebehu, lebo tým sa rozširujú poznatky o charakteristike kapilícia tohto druhu.

Uvádzané nálezisko L. floccosum leží v jednej z najtep-

lejších oblastí ČSSR, známěj výskytem vzácných gasteromycetov /Endoptychum agaricoides, Geastrum melanocephalum a mnohé další/, ale aj zriedkavých lupenovitých húb /napr. Ripartitella rickenii/. Preto marcelovsku lokalitu dost hojne navštevujú čs. mykológovia. Pri budúcih exkurziach do Marcelovej by bolo žiadúce venovať pozornosť aj výskytu L.floccosum, ktoré je v európskej mykoflore extrémne zriedkavým zástupcom.

L i t e r a t ú r a

Jülich W./1984/: Die Nichtblätterpilze, Gallertpilze und Bauchpilze. G. Fischer Verlag, Jena.

Ladislav Hagara: Lycoperdon floccosum in dem Donautief-
land

Ein seltener Fund von L.floccosum ist notiert aus dem Donautiefland/süd. Slowakei, Robinienwald bei Marcelová, Bez. Komárno, sandiger Löss, 110 m ü.M., den 14.VIII.1985 leg. L.Hagara/.

Lékařská mykologie

HOUBY A MATTHIOLI

Jan Nečas ek

"Herbář aneb Bylinář", jehož autorem je Pietro Andrea Matthioli, vyšel italsky v r.1544. V druhé polovině 16.století byl vydán jeho latinský, německý a český překlad. Český překlad připravil v r.1562 Tadeáš Hájek z Hájku/ z latinské verze/ a v r.1596 Adam Huber z Riesenbachu s Danielem Adamem z Veleslavína / z německé verze/.

Herbář aneb Bylinář /dále jen Herbář/ je dílo velkolepé a jistě bylo drahé. Zkrácenou a podstatně levnější verzi vydali již v r.1595 rovněž A.Huber a D.Adam; na rozdíl od Herbáře je méně známé. Plný titul zní "Apatéka domácí rozličných lékařství snadných k přistrojení proti všelijakým neduhům těla lidského, vnitřním i zevnitřním; z německého herbáře Matthiolova vybraných a do češtiny přeložených". Toto dílo /dále Apatéka/ se dočkalo dalšího vydání v r.1602 a 1620. U exempláře Apatéky, který jsem měl k dispozici, nelze určit, o které ze tří vydání se jedná/chybí část předmluvy/. Českou verzi Herbáře z r.1596 mi láskavě zapůjčil prof.Zd.Kluzák /Jihočeské muzeum, Č.Budějovice/.

Citace původního textu uvádím v uvozovkách. Z gramatických i jiných důvodů nejsou citace zcela přesné. Svabachem psaný text upravuji do současné češtiny tak, že au=ou, g=j, j=i, ss=š apod. Považuji za vhodné dodržet původní výrazy /i když dnes někdy neobvyklé/, slovosled a interpunkci.

V originále je řada slov psána různým způsobem /např. houby i huby/. Některé ojedinělé jsou tiskové chyby jak v Herbáři, tak v Apatéce.

V Herbáři postupuje autor od popisu rostliny k jejímu použití. Mezi rostliny zahrnuje i houby. Údaji o léčebně používaných houbách se zabývají Semerdžieva a Veselský /1984/. Interpretovat původní text je však někdy nesnadné. Dřinem je míněn modřín, Bubenfist /čili Fosis/ je buď pýchavka obrovská anebo pýchavka dlabaná a jména některých druhů či rodů nelze dešifrovat. Česká jména hub překladatelům někdy chyběla a proto používají výrazy německé.

Z kapitoly "O všelijakých houbách" ve 4. dílu Herbáře je zřejmé, že naši předkové před čtyřmi stoletími znali řadu druhů či rodů hub. Matthioli konstatuje, že "pokolení hub mnohé jest". Ty, které vyjmenovává, dělí jednoduše na houby, "kteréž lidé jírají" a na ty, "kteréž se k jídlu nehodí a jsou škodlivé". Podobně jako u rostlin se nepokoují o třídění dle tvrzu. Plodnice některých hub jsou nakresleny na dvou souborných obrázcích. Na jednom z nich lze poznat smrž a lanýž, na druhém zejména lošák, který však není v textu zmínován.

Z jedlých hub jsou uvedeny smrž, lanýž, hřib/německy Herrenpilz/, ryzce "zespod faldované", kteréž "pekávají, posejpají solí neb pepřem a jedí"/syrovinka ?/ a /patrně/ ryzce palčivé /něm. Pfefferling nebo Pfefferling/, dále Heyderling čili Treuschling, což je patrně pečárka; tyto houby jsou okrouhlé a široké jako "biryt", zespodu brunátné, navrchu bílé a rostou "na obcích nebo pastvinách dobytčích". U kozáků/?/ se zdůrazňuje, že rostou v mokřích lesích, vedle shnilého dříví a jsou podobné šedivému mechu; jiné jsou brunátné a mají v sobě vlhkost. Vařenému okruží telecímu je podobný kotrč, označovaný také jako dubová houba. Nevím, co je to Rotling, nazývaný také Rotschwamm und Augustschwamm; roste okolo svátku sv. Jakuba /25. srpna/. Je to křemenáč našich houbařů?

Nejedlé houby jsou tyto: muchomůrky /něm. Fliegenschwamm, jedovaté "pro muchy a jiná hováda"/, veliké žluté houby "pod stromem borovým, kterých je žádostiv dobytek a které snad Čechové podborovníky jmenují"/strakoš ?/, houby, které rostou na kořenech stromových anebo na kmenech/ s odkazem na Agaricum čili houbu dřínovou/, jelenka/dost věrohodné určení nejen pro latinský termín Fungus Cervinus, německy Hirschwamm a český jelení hubka; jako synonyma se však uvádějí "laneyž nebo lanýž"/. Mezi houbami používanými v medicíně se píše i o houbě bezové /ucho Jidášovo/. Kromě toho je uveden návod, jak "z hub stromových" vyrábět troud.

Překladatelé a vydavatelé českého překladu se snažili původní text přiblížit českému čtenáři, protože v závěru uvedené kapitoly píší: "Herbář český vyčítá tyto houby, kteréž nejsou škodlivé a jísti se mohou: hřiby, smrže, posádky/?, špičky, holoubky, podborovníky, kozáky, hořké/?, a ryzce". V I. a II. knize jsou zvláštní kapitoly věnované "dřínové houbě", tj. druhu Agaricum officinale/verpáník lékařský/, označované ho v té době rovněž jako Agaricum čili Agarykum.

Mezi houby jsou řazeny mořské aneb "lazební" houby, které "je třeba přidat do cechu jejich. Jsou exkrementem moře". Za houby jsou považovány i háčky, působené žlabkami na šípčích a mající podobu "vlasatého uzlu". Na druhé straně

dnes dobře známá sklerocia peliřkovice nachové/námel/ jsou prý změněné obilky žita; důvod změny nebyl znám. Jsou označovány jako "Todtenkopf, česky snad černidlo". Dostatečně již byly známy fermentační funkce "kvasnic aneb droždí".

Apatéka se zabývá pouze léčebným použitím rostlin a obsahuje i několik jiných návodů. Text je často téměř doslovným opisem textů v Herbáři. Celkové pojednání o houbách je zde obsaženo v kapitole "O jedovatých bylinách, aneb ovocích lidem a živočichům smrtelných: i o lékařství takovým jedům odporých". V textu se kromě jiného říká: "Protož mají se ti hleděti, kteříž ustavičné žádostivi jsou houby jísti, aby se po nich nezadusili a náhle umřítí nemusili". "Summou, nejlepší houby, nejsou-li dobře uvařené aneb upečené, a s kořím upravené, jsou nebezpečné jísti. Ano, někdy tak škodlivé, že se po nich může zadusiti aneb zdechnouti". Prý jsou "v Vlašské zemi a jiných horkých krajinách k jídlu příhodnější nežli v Němcích a v púlnočních krajinách". Ale jistě se jedly dost, protože Apatéka popisuje při otravách řadu opatření. Kromě dávení křen, který "odnímá houbám škodlivost", podobně jako hruška, medový ocet, "pilluli z Agaryku" atd. Komentáře jistě netřeba.

Agaricum/A. officinale/ se doporučuje v kapitole o léčbě dýchacích potíží kromě jiného takto: "Demokritus mudrlec vysocn ho sobě vážil a domácím nebo čeledním lékařstvím ho nazval: poněvadž ke všem téměř vnitřním neduhům prospívá: jako jmenovitě proti zastaralému bolení hlavy, padoucí nemoci, závratu, šlaku, zbláznění, pomínutí se smyslem, vystupování matky vzhůru, proti žloutenici, vodnatelnosti, neduživé slezině, kloubní nemoci: vyhání moč a květ ženský, moří škřkavky, zahání dlouhé a zastaralé zimnice, obhajuje proti zimě v třesení zimničném, aby se s vínem pil, prvé nežby třesení zimničné přišlo. Dává se též proti všem jedovatým a tráveninám ztíží jednoho zlatého ve víně a zevnitř pokládá se na místa od jedovatých živočichů užtknutá". Na jiném místě v kapitole "Přestávající zimnice hojiti"/se opakuje část toho, co už bylo řečeno. V jiné kapitole věnované plicním a dýchacím potížím je tento předpis: "Kadidlo jest zářavé lékařství proti zastaralému kašli, aby se ho ztíží jedné čtvrtce s třetím dílem agaryku, s teplou jíchou, v níž by ysp vařen byl, ráno vypilo".

Tato houba tedy v 16. století platila téměř za všelék. Jak je zřejmé, návody na přípravu toho, čemu se v současné době říká léková forma, však příliš přesné nebyly a ponechávaly mnohé více úveze léčitele, zejména při vnitřním/perorálním/ použití.

O houbě "Fosis"/pýchavka ?/říká Apatéka toto: "Rostou houby na borách a trávnících okrouhlé pobělavé a prázdné, jako veliký míč nebo hlava, Fosis řečené, z nichž mouka a prach velmi prospívá proti kysavým neduhům. Nebo po něm schnou a k vyhojení se sshotovují. Barvíři kousek této houby na žílu přikládají po puštění krve, že se pod ní krev stavuje". Slovo "barvíři" je chybná záměna za "bradýři". Tento omyl je i v původním textu Herbáře. Na jiném místě knihy se píše "barvíři a malíři".

O jelence se v Apatéce píše na několika místech. Platila jednak za afrodisiakum/"Venušiné práce posiluje"/, jednak za prostředek, posilující laktaci/"ženám mléka přidává"/.

Kromě toho "v víně vypitá jedovatosti odpírá, zvláště když jedovatina od hověda původ svůj má".

"Houby červené muchomůrky, mají se v mléce vařiti, a mu-
chám představití, mrou po nich: avšak šetřiti se musí, aby se
jiným živočichům nebo dítkám toho nedostalo". S tím nelze než
souhlasit.

Návod na výrobu troudy, o kterém již byla řeč, uvedu pro
dokreslení v přesném přepisu švabachu latinkou: "Obecné
Hauby kteréž na Buku vláských Ořechův y na giných stromjch
vyrostagj a vysýchagj, vživagj se do Křesadla: Nebo když se
gednau osvjtj, dlouho zase nevhasnau. Protož někteřj dobře
vměgj ty hubice strogiti, aby brzo Giskru přigaly: vaří ge v
Lauhu, potom sussi, opět ge tlukau až změknau, a znova zase
vařj v vodě Salpetrové. Odtud bývagj spůsobněgssi k zachycenj
Giskry. Někteří se živj těmi hubami a tím traudem". Čtenář si
asi vzpomene na Čapkovy "lidogěštěrky" ve Válce s mlouky.

Konec 16. a začátek 17. století v Praze lze vskutku ozna-
čit za "Čas hvězd a mandragor"/Kratochvíl 1972/. Na Hradča-
nech sídlil duševně abnormální císař Rudolf II., který nám
je blízký ve filmovém podání Jana Wericha. Mezi umělci, učen-
ci a alchymisty, které Praha přitahovala, byl hvězdář Tycho
Brahe a jeho pomocník a následovník Jan Kepler, lékař a poli-
tik Jan Jesenský, podvodný alchymista Edward Kelly a jistě
té si vzpomene i na maršála Hermana Krištofa Rusworme.
V r. 1600 se stal osobním lékařem Rudolfa II., profesor Kar-
lovy university a překladatel Adam Huber z Riesenbachu.
Historik Daniel Adam z Veleslavína působil při vydání Her-
báře i Apatéky spíše jako vydavatel. V r. 1576 se oženil s
Annou, dcerou knihtiskáře Jiřího Melantricha Rožďalovského
z Aventina a po smrti svého tchána se cele věnoval řízení
typografické a vydavatelské práce vyženeného podniku.

Císař a do r. 1611 český král Rudolf II. zemřel v r. 1612.
Řadu let byl vážně nemocný a nekontrolovatelný/Galandauer
a Honzík 1986/. Kromě jiného trpěl "vodnatelností". Ošetření
bolestivých hnisajících ran na oteklých nohách bylo pro
pacientovu agresivitu nesnadné a tak příčinou smrti byl
"studený brand", tj. otrava krve. Jistě by nás zajímalo, zda
mu lékaři rány zasypávali "moukou a prachem" houby Fosis
podle Matthioliho návodu. Není to nepravděpodobné.

L i t e r a t u r a

Galandauer J. et Honzík M.: Osud trůnu habsburského. 3. vyd.
Panorama, Praha 1986. - Kratochvíl M.V.: Čas hvězd a mandra-
gor. Svoboda, Praha 1972. - Semerdžieva M. et Veselský J.: Lé-
čivé houby dřívě a nyní. Academia, Praha 1986.

S u m m e r y

Adam Huber of Riesenbach and Daniel Adam of Veleslavín
edited the Czech translation of German version of Matthio-
li's Herbarium / "Kräuterbuch" / in 1596. One year sooner
the published the shorter excerpt of it entitled "Apatéka
domáci" / "Home dispensary"/. The description of mushrooms
in both books is reviewed and mycological knowledge in the
16th century is revealed.

MĚNĚ ZNÁMÍ PŮVODCI ZYGOMYKÓZ

Petr F r a g n e r

V některých světových oblastech se vyskytují zygomykózy vyvolávané jinými druhy mikroskopických hub než u nás. Také celkový charakter, lokalizace a průběh onemocnění bývají často odlišné. Epidemiologický význam mají pouze basidiobolomykóza a konidiobolomykóza v tropech Afriky. Ostatní choroby se vyskytují v malém počtu případů nebo jsou zcela ojedinělé a vzácné. O zygomykózách pro nás exotických velmi stručně pojednává náš článek a uvádí nejdůležitější literaturu.

Apophysomyces elegans Misra, Srivastava et Jata 1979 byl zjištěn jako původce jen několika málo zygomykóz po úrazech /Wieden et al. 1985/, postižení ledvin a močového měchýře /Lawrence et al. 1986/ v USA. Spontánní onemocnění zvířat nejsou známa.

Basidiobolus haptosporus Drechsler 1947 vyvolává podkožní granulomy /např. Harman et al. 1964, Tio et al. 1966, Bittencourt et al. 1979, 1982/, někdy s postižením lymfatických cest a uzlin s elefantiazou /Kamalam et Thambiah 1982/, označované jako basidiobolomycosis, "subcutaneous phycomycosis", entomophthoramycosis basidiobolae nebo "creeping granuloma" v Africe, Indii, Indonézii a jižní Americe. Onemocnění zvířat jsou velice vzácná; bylo popsáno zatím jen jedno onemocnění koně.

Conidiobolus coronatus /Cost./ Batko 1964, syn.: Entomophthora coronata /Cost./ Kevorkian 1937. Lidská onemocnění, označovaná conidiobolomycosis, entomophthoramycosis conidiobolae nebo rhinophycomycosis entomophthorae, jsou téměř výlučně lokalizována v paranazálních dutinách /např. Martinson a Clarková 1967, Martinson 1971, Segura et al. 1981/; kromě toho byl popsán nosní granulom /Andrade et al. 1967/, podkožní projevy v obličeji /Restrepová et al. 1967/ a nosní změny s laryngeálním rozvojem /Okafor et al. 1983/. Onemocnění jsou známa pouze z tropů Afriky, jižní a střední Ameriky. Rhinofykomykóza byla zjištěna též u šimpanze a koň. Geopolitně napadá tato houba různé hmyzy.

Conidiobolus incongruus Drechsler 1960 byl izolován z perikardu a plic 15 měsíčního chlapce ve Virginii /Gilbert et al. 1970, Eckert et al. 1972, kulturu určili King a Jong 1976/.

Cunninghamella bertholletiae Stadel 1911. Počet onemocnění, hlášených z USA, zatím nepřesahuje deset. Šlo o postižení plic /Kwon-Chungová et al. 1975: agens určeno jako C. elegans/, srdce a diseminaci; infekce rány; dva případy systémové zygomykózy popsali Mc Ginnis et al. 1982, jeden rhinocerebrální Brenna et al. 1983.

Mortierella alpina Peyronel 1915 izolována při systémovém onemocnění hovézího dobytka na N. Zélandě /Smith 1968/.

Mortierella hygrophila Linnemann 1936 z mykozy dýchacích cest káněte.

Mortierella niveovelutina Ciferri et Ashford 1929, původce kožního onemocnění domorodce v Porto Rico.

Mortierella wolfii Mehrotra et Baijal 1962 způsobuje zmetání krav v Australii, Británii a na N. Zélandu /Seviour et al. 1987/.

Mortierella zychnae Linnemann 1941 izolována při systémovém onemocnění hovězího dobytka na N. Zélandu /Smith 1968/.

Saksenaea vasiformis Saksena 1953. Dosud je známo 14 případů onemocnění z Austrálie, Kolombie, Indie, Iráku, Israele a USA /přehled viz Padhye et al. 1988/. Vstupní bránou bývá kůže po úrazech a kromě kožních a podkožních projevů /např. Ellis a Kaminská 1985/ dochází k diseminaci do mozku /Dean et al. 1977/ do plic a mediastina /Torellová et al. 1981/ a do jiných orgánů.

Literatura

- Bittencourt A.L., Londero A.T. et al. /1979/: Occurrence of subcutaneous zygomycosis by Basidiobolus haptosporus in Brasil.- Mycopathologia, Den Haag, 68:101-104.
- Bittencourt A.L., Serra G. et al. /1982/: Subcutaneous zygomycosis caused by Basidiobolus haptosporus: presentation of a case mimicking Burkitt's lymphoma.- Amer. J. Trop. Med. Hyg., Baltimore, 31:370-373.
- Brennan R.O., Crain B.J. et al. /1983/: Cunninghamella a newly recognized cause of rhinocerebral mucormycosis.- Amer. J. Clin. Path., Philadelphia, 80:98-102.
- Dean D.F., Ajello L. et al. /1977/: Cranial zygomycosis caused by Saksenaea vasiformis.- J. Neurosurg., Chicago, 46:97-103.
- Eckert H.L., Khoury R.S. et al. /1972/: Deep Entomophthora phycomycotic infection reported for the first time in the United States.- Chest, Chicago, 61:392-394.
- Ellis D.H. et Kaminská G.W. /1985/: Laboratory identification of Saksenaea vasiformis: a rare cause of zygomycosis in Australia.- J. Med. Vet. Mycol., Abingdon, 23:137-140.
- Gilbert E.F., Khoury G.H. et Pore R.S. /1970/: Histopathological identification of Entomophthora phycomycosis.- Arch. Path. Lab. Med., Chicago, 90:583-587.
- Harman R.R.M., Jackson H. et Willis A.J.P. /1964/: Subcutaneous phycomycosis in Nigeria.- Brit. J. Derm., London, 76:408-420.
- Kamalam A. et Thambiah A.S. /1962/: Lymphoedema and elephantiasis in basidiobolomycosis.- Mykosen, Berlin, 25:508-511.
- King D.S. et Jong S.C. /1976/: Identity of the etiological agent of the first deep entomophthoraceous infection in the United States.- Mycologia, New York, 68:181-183.
- Kwon-Chung K.J., Young H.C. et Orlando M. /1975/: Pulmonary mucormycosis caused by Cunninghamella elegans in a patient with chronic myelogenous leukemia.- Amer. J. Clin. Path., Philadelphia, 64:544-548.
- Lawrence R.M., Snodgrass W.T. et al. /1986/: Systemic zygomycosis caused by Apophysomyces elegans.- J. Med. Vet. Mycol., Abingdon, 24:57-65.

- Martinson F.D./1971/: Chronic phycomycosis of the upper respiratory tract. Rhinophycomycosis entomophthorae. - Amer. J. Trop. Med. Hyg., Baltimore, 20:449 - 455.
- Martinson F.D. et Clark B.M./1967/: Rhinophycomycosis entomophthorae in Nigeria. - Amer. J. Trop. Med. Hyg., Baltimore, 16:40-47.
- Mc Ginnis M.R., Walker D.H. et al./1982/: Zygomycosis caused by Cunninghamella bertholletiae. - Arch. Path. Lab. Med., Chicago, 106:282 - 286.
- Okafor B.C., Gugnani H.C. et Jacob A./1983/: Nasal entomophthorosis with laryngeal involvement. - Mykosen, Berlin, 26: 471 - 477.
- Padhyea A.A., Koshi G. et al. /1988/: First case of subcutaneous zygomycosis caused by Saksenaea vasiformis in India. - Diagb. Microbiol. Infect. Dis. 9: 69 - 77.
- Segura J.J., Gonzales K. et al./1981/: Rhincentomophthoromycosis: report of the first two cases observed in Costa Rica /Central America/, and review of the literature. - Amer. J. Trop. Med. Hyg., Baltimore, 30:1078 - 1084.
- Seviour R.J., Cooper A.L. et Skilbeck N.W. /1987/: Identification of Mortierella wolfii, a causative agent of mycotic abortion on cattle. - J. Med. Vet. Mycol., Abingdon, 25 : 115 - 123.
- Smith J.M.B. /1968/: Animal mycoses in New Zealand. - Mycopath. Mycol. Appl., Den Haag, 34: 323 - 336.
- Tio T.H. et al. /1966/: Subcutaneous phycomycosis. - Arch. Derm., Chicago, 93: 550 - 553.
- Torell J., Cooper B.H. et Helgeson N.G.P. /1981/: Disseminated Saksenaea vasiformis infection. - Amer. J. Clin. Path., Philadelphia, 76: 116 - 121.
- Wieden M.A., Steinbronn K.K. et al. /1985/: Zygomycosis caused by Apophycomyces elegans. - J. Clin. Microbiol. 22: 522 - 526.

Petr F r a g n e r: Less known agents of zygomycoses

VYSOKÉ UZNÁNÍ PRÁCE NAŠICH ČLENŮ

Jako ocenění dosavadní činnosti a v uznání zásluh na úseku biologických věd udělilo vědecké kolegium biologie organismů, populací a společenstev CSAV na základě našeho návrhu čtyřem členům naší Společnosti - RNDr. Petru Fragnerovi, MUDr. Josefu Herinkovi, MUDr. Zdeňce Jesenské, DrSc. a RNDr. Miloši Otčenáškov, DrSc.

pamětní medaili k 200. výročí narození J.E. Purkyně.

Předsednictvo ČSVSM se připojuje s upřímným blahopřáním.

Petr F r a g n e r

Mikroskopická houba z tropů a subtropů, vyvolávající onemocnění koní, psů, hovězího dobytka a vzácně i člověka, má pestrou a více než stoletou historii. Je pravděpodobné, že chorobu znali už F. Smith /1884/ a V. Drouin /1896/, kteří také zjistili vláknitý charakter původce.

Onemocnění, pythiosis, je nejznámější u koní pod jmény Florida horse leaches, leaches, leaching /leach = pijavka/, bursattee, granulární dermatitis, espondia, hyphomycosis destruens equi, equine phycomycosis, phycomycotic granuloma, summer sores, kanker, swamp cancer /bahenní rakovina nebo rakovina z močálu/. Choroba je charakterizována tvorbou nádorovitých mas, často lokalizovaných na nohou, jindy též na břiše, hrudi, prsních žlázách, genitálu a na hlavě. Ojedinělé zprávy uvádějí postižení lymfatických uzlin a plíc. Velmi vzácný je rozpad kostí.

De Haan a Hoogkamer /1901/ popsali několik případů u koní v Indonézii a chorobu nazvali hyphomycosis destruens, později De Haan /1902/ rozšířil název na hyphomycosis destruens equi. Witkamp /1924/ označil houbu Hyphomyces destruens. Bridges a Emmons /1961/ uvedli osm případů granulomatózních projevů u koní v Texasu a převzali jméno Hyphomyces destruens. Podle De Cocka et al. /1987/ nebyl autor uveřejněn latinský popis a ani později necylo jméno validizováno. Podle morfologie coenocytických vláken v konských tkáních považovali houbu za fykomycetu /zygomycetu/ podobnou mortierelám. Houba byla obávaně vypěstována, ale nemohla být určena, poněvadž nesporelovala. Amemiya a Nishiyama /1968/ považovali japonský izolát rovněž za členu řel. Mortierellaceae. Austwick a Copland /1974/ našli v kulturách /původem Papua New Guinea/ zoospory se dvěma bičíky a usoudili, že by houba měla být zařazena do rodu Pythium Pringsheim. Ichitani a Amemiya /1980/ určili další japonskou kulturu jako Pythium gracile Schenk 1859.

Mendoza, Kaufman a Standard /1986/ propracovali imunologický test k diagnostice pythiozy a v další práci /1987/ zjistili po dvou letech pokusů, že všechny izoláty z nemocných koní, psů a hovězího dobytka v Kostarice a v USA, dva izoláty z lidských chorobných projevů v Thajsku, kultura Austwick a Coplanda a japonský izolát /určený jako P. gracile/ jsou po morfologické a imunologické stránce totožné, ale odlišné od dosud známých druhů rodu Pythium.

De Cock, Mendoza, Padhye, Ajello a Kaufman /1987/ studovali v Nizozemsku a v USA několik desítek kultur různého původu, sledovali vývoj sporangii ve vodních kulturách /na extraktu z písčitých půd nebo na destilované vodě/ a popsali nový druh: Pythium insidiosum. /Rukopis byl přijat do tisku 3.11.1986./ Ve stejné době pracoval na tomtož problému Shipton v Austrálii, který houbu popsal jako nový druh Pythium destruens. /Rukopis byl přijat do tisku 27.1.1987 a

publikace vyšla o 4 měsíce později než práce De Cocka et al./ Podle dnešního systému *P.insidiosum* náleží do řel. Pythiaceae, ř.Peronosporales, tř.Oomycetes, říše Proc-tista.

Mezi poslední,nejnovější sdělení patří klinicky,rentgenologicky,patologickoanatomicky,histologicky,kultivačně a imunologicky dokumentovaný případ pythiozy nohy koně s postižením kostí z Kosteriky /Mendoza, Alfaro et Villalobos 1988/, doprovázený zdařilými fotografiemi.

Literatura

- De Cock A.W.A.M.,Mendoza L.,Padhye A.A.,Ajello L.et Kaufman L./1987/: *Pythium insidiosum* sp.nov.,the etiologic agent of pythiosis.- *J.Clin.Microbiol.*25:344-349.
- Mendoza L.,Alfaro A.A.et Villalobos J./1988/: Bone lesions caused by *Pythium insidiosum* in a horse.- *J.Med.Vet.Mycol.,Abingdon*,26:5-12.
- Mendoza L.,Kaufman L.et Standard P.G./1986/: Immunodiffusion test for diagnosing and monitoring pythiosis in horses.- *J.Clin.Microbiol.*23:813-816.
- Mendoza L.,Kaufman L.et Standard P./1987/: Antigenic relationship between the animal and human pathogen *Pythium insidiosum* and nonpathogenic *Pythium* species.- *J.Clin.Microbiol.*25:2159-2162.
- Shipton W.A./1987/: *Pythium destruens* sp.nov.,an agent of equine pythiosis.- *J.Med.Vet.Mycol.,Abingdon*,25:137-151.

Petr F r a g n e r : *Pythium insidiosum*. /Review./

Ochrana hub

OVLIVNĚNÍ PŮDNÍCH MIKROSKOPICKÝCH HUB HERBICIDY

Alena Ř e p o v á

Již od počátku civilizace se člověk neustále snažil zlepšovat své životní prostředí a získávat dostatečné množství potravy. Současná intenzifikace a chemizace zemědělství poskytuje ve vyspělých zemích dostatečnou produkci potravin, ale současně sebou nese i některé negativní důsledky / zhuštění a chemické znečištění půd apod./ . Jedním z nejvážnějších důsledků je narušení půdního prostředí přítomností různých chemikálií, hlavně pesticidů / tj.látkami užívanými pro chemickou ochranu rostlin/. Pesticidy se v současné době staly skutečně nedílnou součástí agrotechniky v boji proti chorobám a škůdcům kulturních rostlin. Přestože jsou známy vedlejší účinky těchto látek na prostředí, jejich používání vzhledem k jejich značné ekonomické výhodnosti neustále stoupá.

Herbicidy spolu s insekticidy a fungicidy patří mezi nejvíce používané pesticidy. Látky s herbicidním účinkem jsou různé organické látky od derivátů alifatických kyselin až po různé aromatické sloučeniny. Vysoká účinnost a ekonomická výhodnost herbicidů vede v celosvětovém měřítku nejen k neustálému zvyšování jejich produkce, ale i k rozšiřování jejich sortimentu. Účinek herbicidů se však neomezuje na plevelné rostliny, ale působí přímo či nepřímo na ostatní organismy v prostředí. Dalším negativním používáním herbicidů je hromadění těchto látek v prostředí v důsledku opakovaných aplikací a zvyšováním jejich koncentrace dochází i ke zvyšování jejich toxicity.

Půda je charakterizována nejen fyzikálně chemickými vlastnostmi, ale nedílnou složkou půdy je její živá složka - společenstvo půdních organismů / edafon/. Aplikací herbicidů při chemické ochraně rostlin se značná část těchto látek dostává do půdy / splachem, s odumřelými rostlinami/ a přetrvává po určité období v půdě. Jejich přítomnost v půdě je příčinou změn jak ve složení edafonu a biocemické aktivitě půdní mykoflory, tak ve fyzikálně chemických podmínkách půdního prostředí. Všechny tyto změny jsou závislé na chemickém složení a koncentraci herbicidů, ale také typu půd. Řada herbicidů může na zástupce edafonu působit značné toxicky, případně v procesu degradace těchto látek v půdě chemickou či mikrobiální cestou mohou vznikat meziprodukty, které jsou pro půdní organismy více toxické než původní aplikovaná látka. Aplikací herbicidů do půdy dochází k narušení stavu dynamické rovnováhy půdního prostředí, jehož důsledkem je vyvolání celé řady sekundárních změn v zastoupení půdních organismů a v průběhu chemických pochodů. Tak např. je známo, že řada půdních živočichů je potravně závislá na půdních houbách a bakteriích / myko- a bakteriofágní druhy/ a to často s úzkou potravní specializací. Inhibicí rozvoje určité skupiny mikroflory dochází následně k potlačení těch živočichů, kteří jsou na této skupině mikroflory potravně závislí a tím i dalších organismů v celém potravním řetězci. Naopak potlačení určité skupiny půdních živočichů může vést k přemnožení některých mikroorganismů v půdě, ale také ke zpomalení degradace organických látek v půdě - je známo, že půdní živočichové rozměňují organický opad a tím dochází ke zvětvování povrchu mrtvé organické hmoty a tím i k urychlení mikrobiální degradace. Mikroskopické saprofytické houby mají spolu s bakteriemi výsadní postavení při rozkladu mrtvé organické hmoty a v procesu humifikace a mineralizace organických látek v půdě. Přítomností herbicidů v půdním prostředí může být růst a rozkladná činnost mikromycetů jak inhibována, tak i stimulována - a to v důsledku zvýšeného přísunu organických látek z odumřelých rostlin, ale také schopností mikromycetů rozkládat herbicidy a využívat je jako zdroj energie uhlíku, případně dalších prvků. Hodnocení účinku herbicidů na půdní mikromycety vyžaduje velice citlivý přístup, neboť půda je složitý heterogenní systém a během terénního pokusu není možné vyloučit vliv ostatních faktorů půdního prostředí. Z těchto důvodů je značně obtížné rozlišit primární a sekundární účinky herbicidů v půdě.

Podle literárních údajů je zřejmé, že účinek různých her-

bicidů na půdní mikromycety je různorodý a je ovlivněn celou řadou faktorů. Z literatury jsou dokonce známy kuriozní výsledky pokusů, kdy při použití stejné koncentrace stejného herbicidu byly různými autory zaznamenány jak stimulační růst, tak i jeho inhibice. Některé herbicidy mají přechodné antifungální účinky nebo mírně až drasticky inhibují růst nebo početní zastoupení mikromycetů, některé herbicidy naopak po aplikaci do půdy vyvolávají stimulaci růstu hub. Účinek herbicidů je závislý jednak na použité dávce herbicidu a dále na podmínkách půdního prostředí - např. na hodnotě pH, zda již byla půda dříve chemicky ošetřena apod.

Po každé aplikaci herbicidů do půdy dochází vždy k určitým změnám v kvantitativním i kvalitativním zastoupení půdní mikroflóry, narušení rovnováhy mezi různými fyziologickými skupinami mikroorganismů a tím i k dalším změnám v průběhu chemických procesů i zastoupení půdních živočichů.

Výše uvedené skutečnosti se týkaly jednorázové aplikace herbicidů. Výsledky mnoha studií ukazují, že po jednorázové aplikaci dochází po určité době víceméně k obnovení původního stavu v půdě. V současné době se však aplikace některých herbicidů opakuje i v průběhu jedné vegetační sezony. Je známo, že půdní mikroorganismy jinak reagují na první aplikaci herbicidu a na opakované aplikace téže látky. V důsledku opakovaných aplikací dochází k prodloužení doby persistence herbicidů v půdě, k postupnému zvyšování jejich koncentrace a tím i ke zvyšování toxicity těchto látek pro půdní organismy. Dlouhodobým používáním herbicidů může dojít k postupnému zvyšování negativního účinku herbicidů na půdní organismy a na chemické procesy až k úplnému potlačení půdních organismů, tedy ke zničení živé složky půdy.

Otázkám ochrany rostlin, živočichů a jejich životního prostředí je v poslední době věnována značná pozornost, ale k půdě se chováme stále poněkud macešsky. Přitom je půda životním prostředím početné i druhově bohatého společenstva organismů, které má významnou úlohu v koloběhu živin v přírodě a zahrnuje ekologicky významnou skupinu destruentů. Cílem tohoto sdělení není propagace ochrany půdních saprofytických mikromycetů, jejichž význam v procesu humifikace a mineralizace organických látek v půdě je nesporný, ale snažit se poukázat na nutnost změny v myšlení lidí co se týká půdy jako významné složky ekosystému a otázky ochrany půdy. Na celkovém stavu půd a tudíž i na stavu živé složky půdy závisí nejen jejich úrodnost, ale i veškerá zemědělská produkce a tím i dostatek potravin pro celou společnost.

/ Předneseno na semináři "Problémy ochrany mikroskopických hub", konaném dne 22.VI.1988 v Praze./

Omlouváme se členům sekce pro studium mikroskopických hub v CSSR, kteří poskytli údaje o izolovaných kmenech za rok 1986, že technickým nedopatřením byl seznam opublikován pod autorstvím A.Repové, která se úkolů sestavování těchto přehledů ujala. Správně mělo být "sestavila A.Repová", jak to také bude v následujících přehledech.

Redakce

Osobní

POSLEDNÍ ROZLOUČENÍ S RNDr. ANNOU PODPĚROVOU

V pátek 26.května 1989 zemřela po krátké a těžké nemoci ve věku nedožitých 85 let dr. Anna Podpěrová. Byla čestnou členkou naší Společnosti a dlouhá léta pracovala jako předsedkyně její brněnské pobočky. Poslední rozloučení se konalo v pondělí 5.června 1989 v 16,30 hod.v obřadní síni v Brně-Zídenicích. Na obřadu za naši Společnost promluvil RNDr. Jan Spaček, CSc., který shrnul její mykologickou činnost a rozloučil se s ní jménem všech členů ČSVSM.

Cest její památce.

Květoslava Koncerová

Zprávy o akcích - programy

● **OBNOVENIE ČINNOSTI BRATISLAVSKEJ POBOČKY ČSVSM.** Podnet k vytvoreniu bratislavskej pobočky Cs.vedeckej spoločnosti pre mykologiu / ČSVSM/ pri CSAV vznikol na VI.celoštátnej mykologickej konferencii v roku 1977 / Pezínok 19. - 23.IX. 1977/. K jej založeniu došlo 7.II.1979. Činnosť pobočky bola však krátko po jej založení prerušená, pre neujasnenosť predpisov o možnostiach vytvárania pobočiek vedeckých spoločností založených pri CSAV na Slovensku a opačne / existujúcich pri SAV v Čechách/. Na podnet výboru ČSVSM sa stala v poslednom čase uvedená problematika predmetom jednania medzi pracovníkmi KOVSu pri CSAV a pri SAV. Písomne oznámený výsledok týchto jednaní pripúšťa možnosť existencie a vyvíjania činnosti bratislavskej pobočky. Výbor ČSVSM preto poveril podpredsedu Spoločnosti / Ing.Cypriána Paulecha, CSc./ zorganizovaním obnovenia jej činnosti.Po projednaní uvedenej problematiky s pracovníkmi KOVSu pri SAV bola dňa 21.III.1989 uskutočnená jej obnovujúca schôdza. Zúčastnilo sa jej celkom 41 členov ČSVSM zo Slovenska a 11 ďalších požiadalo o omluvenia svojej neúčasti.

V otváracom príhovore obnovujúcej schôdze Ing.C.Paulech, CSc.,konštatoval, že vďaka obetavým a zaniieteným jednotlivcom, prípadne skupinám, a celkove priaznivým podmienkam sa na Slovensku v poslednom období mykológia úspešne rozvíjala.Vyslovil presvedčenie, že obnovenie činnosti bratislavskej pobočky ČSVSM bude významným stimulom pre ďalší úspešný rozvoj tejto vednej disciplíny u nás, ktorý je v súlade so súčasnými potrebami našej spoločnosti. Obnovujúcej schôdži sa zúčastnil i predseda ČSVSM pri CSAV prof.Zdenek Urban,DrSc. V svojom príhovore k účastníkom pozdravil obnovujúcu schôd-

zu a vyzval prítomných k cieľavedomej úspešnej práci na rozvoji slovenskej a tým i československej mykologie. Poukázal na potrebu prehlbenia a rozšírenia výchovy, ako aj na potrebu získavania pre túto vednú oblasť najmä mladých pracovníkov profesionálov i amatérov.

Na schôdze bol zvolený 5 členný výbor pobočky v nasledovnom zložení: Ing. Cyprián Paulech, CSc. - predseda, RNDr. Pavel Lizon - podpredseda, Ing. Anton Janitor, CSc. - tajomník, MUDr. Zdenka Jesenská, DrSc. - členka výboru a RNDr. Dorota Brillová, CSc. - členka výboru. Volby proviedla volebná komisia v zložení: RNDr. Kamila Bacigálová, CSc. a PhDr. Ladislav Hagara.

Nový výbor predložil schôdzi návrh plánu činnosti na rok 1989, ktorý bol jednomyselne prijatý. Plán predpokladá zorganizovanie pracovného stretnutia zameraného na výskum húb na trvalých plochách, zorganizovanie troch mykologických exkurzií /ŠFR Šúr, Nízke Tatry a Vysoké Tatry/. Do plánu je zahrnutá i prednášková a rôzna popularizačná činnosť /výstava húb a pod./. Sú v ňom vytypované i pracoviská a organizácie, s ktorými plánuje bratislavská pobočka úzko spolupracovať.

Bratislavská pobočka má v rámci ČSVSM združovať pracovníkov z rôznych oblastí základnej a aplikovanej mykologie, profesionálov i amatérov, za účelom operatívnejšieho ovplyvňovania jej rozvoja na Slovensku. Má prispieť k úspešnejšiemu zaistovaniu riešenia niektorých pre Slovensko špecifických problémov a v súlade s cieľmi a potrebami našej Spoločnosti prispievať k rozvoju československej mykologie ako celku.

V druhej časti obnovujúcej schôdzi boli prednesené 4 následovné prednášky:

Tradičia výskumu húb na Slovensku /RNDr. P. Lizoň/,
Súčasný stav a perspektívy vývoja mykologie na Slovensku / Ing. C. Paulech, CSc. /,
Nové a vzácne makromycéty slovenskej mykoflóry /PhDr. Ladislav Hagara/ a
Trúdniky na drevinách v mestskom prostredí / RNDr. Ján Gáper, CSc. /.

Obnovujúca schôdza sa konala v zasadačke Slovenského národného múzea v Bratislave.

Cyprián Paulech

SEMINÁR O HUBOVÝCH CHOROBYCH OBILNÍN. Bratislavská pobočka ČSVSM v spolupráci s ÚEBE SAV zorganizovala 29. a 30. III. 1989 v Únovciach, okres Galanta, dvojdnový seminár o chorobách obilnín. Zameraný bol hlavne na problematiku riešenú v rámci spoločného cieľového projektu SAV a PMVŽ SSR, týkajúceho sa významnej fytopatogénnej huby *Tilletia controversa* Kühn., rozšírenej v porastoch ozimnej pšenice na Slovensku. Zúčastnili sa ho prevažne zástupcovia jednotlivých pracovísk / celkom 28 pracovníkov/, podieľajúcich sa na riešení uvedeného projektu. Prednesených na ňom bolo celkom 12 referátov.

V úvode seminára zoznámil prítomných Ing. C. Paulech, CSc., / ÚEBE SAV Bratislava / s hlavnými cieľmi projektu a s časovým vým, ako aj s odborným harmonogramom prác pre najbližšie roky. Ing. Eugen Vanček / ÚKSUP Bratislava / informoval účastníkov o súčasnom stave a o možnostiach ochrany porastov pšeníc

ce proti hube T.controversa. Zhodnotil súčasné predpisy a opatrenia vypracované za účelom zamedzovania šírenia, ako aj za účelom znižovania infekčného potenciálu / chlamydo - spor/ huby v pôde. Zaujal stanovisko k novému návrhu opatrení pripravovaných na ochranu pšenice proti hube T.controversa. O výsledkoch získaných pri riešení cieľového projektu v uplynulom roku podal prehľad gestor projektu Ing.C. Paulech, CSc. Zo spracovania výsledkov doterajšieho dlhodobého terénneho prieskumu vyplýva, že výskyt uvedenej huby bol na Slovensku doteraz zistený v 494 katastrálnych územiach, patriacich do 31 okresov. Rozšírenie huby T.controversa je spracované do mapy, ktorá slúži pre zefektívnenie používaných ochranných opatrení pšenice proti uvedenej hube. Okrem informácie o dosiahnutých výsledkoch boli v referáte konkretizované i návrhy na riešenie úloh v tomto roku. O poznatkoch získaných pri zisťovaní výskytu huby a o jej determinácii v množiteľských porastoch a v osivách pšenice referoval Ing.E.Moravčík, CSc. / ÚKSÚP Bratislava / . RNDr.P.Paulech / ÚEBE SAV Bratislava / oboznámil v svojom vystúpení účastníkov seminára so životným cyklom a ekológiou huby T.controversa, so zreteľom na najnovšie poznatky hlavne o jej neparazitickej životnej fáze. O problematike druhej determinácie húb rodu Tilletia parazitujúcich u nás na pšenici referoval Ing.C.Paulech, CSc. Poukázal na variabilitu symptomov a taxonomických znakov / vizuálnu, mikroskopickú a fyziologicko-ekologickú / zistenú v populáciách uvedených húb rozšírených v našich ekologických podmienkach. S výsledkami štúdia dynamiky zmien endogenných gibberelínov pšenice infikovanej hubou T.controversa, ako aj s poznatkami o vývoji uvedenej huby v pletivách rastlín od začiatku infekcie až do vytvorenia chlamydospór v klasoch oboznámila účastníkov RNDr.D.Zemlová / ÚEBE SAV Ivanka pri Dunaji / . RNDr.P.Paulech predniesol výsledky štúdia voľných a viazaných mastných kyselín v chlamydo - sporách huby T.controversa a T.caries / De Candolle / L.R. et C.Tulasne. Získané poznatky zhodnotil z hľadiska možnosti ich prípadného využitia v chemotaxonomii a ich možnej úlohy ako bioregulátorov, v dormancii chlamydospór huby T.controversa. Jednou z možností ochrany pšenice proti uvedenej hube je morenie osiva. S charakteristikou moridiel vhodných pre tieto účely, ako aj s mechanizmami ich účinku oboznámila prítomných RNDr.M. Fančlová / ÚKSÚP Bratislava / . O perspektívach a možnostiach šľachtenia pšenice na rezistenciu voči hubám rodu Tilletia referoval Ing.J.Huszár, CSc. / ÚRV Piešťany / . Oboznámil účastníkov o známych zdrojoch rezistencie pšenice hlavne proti hube T.controversa. V ďalšej prednáške referovala RNDr.K.Becigálová, CSc. / ÚEBE SAV Bratislava / o niektorých ďalších hubových chorobách pšenice / Pseudocercospora herpotrichoides Fron., Rhizoctonia solani Kühn, Verticillium albostrum Reinke et Berthold, druhy rodu Fusarium / . Svoju prednášku dokumentovala početnými diapozitívmi.

Na záver zhodnotil Ing.C.Paulech, CSc., priebeh seminára a poznatky získané v prvom roku riešenia cieľového projektu. Seminár svoje poslanie splnil. Dobrá úroveň referátov, bohatá a vecná diskusia spolu s pracovnou a neformálnou

nou atmosférou prispěli k tomu, že účastníci odcházeli ze semináře s pocitem dobře vykonané, užitočnej práce.

Peter Paulech

● SEKCE PRO FYTOPATOLOGICKOU MYKOLOGII OSIAVUJE 10. VÝROČÍ. Jak se dovídáme ze stejnojmenné informace, otištěné v bulletinu International Newsletter on Plant Pathology / vol. 13, č. 3, June 1989 /, oslavelo dne 23. února 1989 téměř 100 členů sekce fytopatologické mykologie CSVSM 10. výročí jejího založení. Na programu výročního setkání, které se konalo v kinosálu Mikrobiologického ústavu CSAV v Praze-Krči, byl referát ing. Václava Kúdely, DrSc., na téma "Ovocnašení na území zaměřeném spálou růžokvětých rostlin". Výroční setkání bylo také spojeno s volbou nového výboru sekce; jejím předsedou byl znovu zvolen doc. ing. Dáša Veselý, DrSc., místopředsedy se stal prof. dr. Zdeněk Čača, DrSc. a ing. Cyprián Paulech, CSc., a tajemnicí sekce byla zvolena dr. V. Čatská, CSc.. Členy nového výboru se dále stali doc. ing. V. Kollár, CSc. a doc. ing. H. Ondřejová, CSc., ing. A. Lebeda, CSc. a dr. V. Prokinová, CSc. Vědeckým tajemníkem sekce byl zvolen ing. Josef Šebesta, CSc.

● VÁCLAVKA JAKO TAXONOMICKÝ, EKOLOGICKÝ A FYTOPATOLOGICKÝ PROBLÉM bylo téma pracovního zasedání odborné skupiny pro otázky mykorrhiz a lesnické mykologie při CV IS CSVTS, které se konalo za účasti 35 zájemců dne 4. dubna 1989 v Praze v Domě techniků CSVTS. Úvodem zasedání byly předsedou skupiny rekapitulovány dosavadní poznatky o nárůstu publikací a citační aktivity v rámci výzkumu komplexu druhů z okruhu *Armillaria mellea* a ilustrována citační historie 15 prací k otázkám genetiky a taxonomie václavky / dopracovaná do r. 1988 /, dokládající stabilní význam prací Romagnesioho a Watlinga v oblasti taxonomie a stále vzestupný citační trend prací Korhonen a Andersona v oblasti genetiky této skupiny. Shrnutí dosavadních poznatků o fytopatologii václavky přednesl ve svém obsáhlém přehledovém referátu, provázeném bar. diapozitivy, doc. ing. Alois Černý, CSc. Následoval společný příspěvek dr. Josefa Herinka a dr. Vladimíra Antonína o současných poznatcích z morfologie, taxonomie a ekologie václavky, podrobně komentující odlišné charakteristiky druhů *Armillaria mellea* s.s., *A. gallica* / = *A. bulbosa* /, *A. ostoyae* / = *A. obscura* /, *A. borealis* a *A. cepistipes* / inc. *A. pseudo-bulbosa* /, včetně známého rozšíření u nás. Závěrem referoval dr. F. Kotlaba, CSc., o setkání českých a slovenských mykologů pod Tatrami, konaném v Liptovském Hrádku 10. - 18. IX. 1988, a z řady zajímavých nálezů, dokumentovaných barevnými diapozitivy, vyzdvihl např. druh *Gymnomitrula abietis*. Účastníci byli rovněž seznámeni s termíny sběrných dnů na Karlštejně, plánovaných v roce 1989: 10. VI., 15. 7., 16. 9. a 21. 10. / hosté vítáni /.

R. F e l l n e r

OBSAH

Kluzák Z.: Mykologům k úvaze	1 - 3
Láznička O.: Další vzácnější dřevní druhy hub na jihozápadní Moravě	3 - 5
Hagara L.: Vzácnější peniazovky zo sekcie Vesti- pedes	5 - 8
Antonín V.: Slizivka ohňomilná-Hebeloma pyrophilum Moreno et Moser-nový druh naší myko- flory	8 -11
Hák J.: Entoloma politum f.pernitrosus/P.D.Orton/ Noordel. v Krkonoších	11 -13
Hagara L.: Lycoperdon floccosum v Podunajskej ro- vine	13 -14
Nečásek J.: Houby a Matthioli	14 -17
Fragner P.: Méně známý původci zygomycóz	18 -20
Fragner P.: Pythium insidiosum	21 -22
Řepová A.: Ovlivnění půdních mikroskopických hub herbicidey	22 -24
Koncerová K.: Poslední rozloučení s RNDr. Annou Podpěrovou	25
Zprávy o sakoích - programy	25 -28

*

K obr.na obálce:Hvězdočka Pouzarova / Geastrum pouzarii V.J. Staněk/ - velice vzácný endemický druh Čech, známý pouze z osmi lokalit ve středních Čechách a ze tří nalezišť, leží - cích v severních Čechách. Je zařazen do Červené knihy ČSSR V. dílu, který vyjde pravděpodobně v r.1992. - Kreslil S.Šebek.

*

MYKOLOGICKÉ LISTY č.35 - Informační orgán Čs.vědecké společnosti pro mykologii při CSAV - vychází v nepravidelných lhůtách a rozsahu. - Toto číslo sestavil J.Kůhan, k tisku připravil S.Šebek. - Č.34 vyšlo 20.dubna 1989.

Príspevky a veškerou korespondenci zasílejte na adresu Čs.vědecké společnosti pro mykologii při CSAV,pošt.přihrádka 106, 111 21 Praha 1,tel.26 44 05.
